

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbata.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru streinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 47.
Correspondențele sînt a se adresa la
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 30.
Epistole nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fie-care publicare.

Prenumeratiune nouă

la

„Telegraful Român“

care apare de trei ori pe săptămână, deschidem pe trimestrul Octobrie-Decembre al anului 1887, cu prețul cel mai moderat, ce se poate vedea în fruntea foaiei.

Banii de prenumeratiune se trimit mai cu înlesnire pelângă asignațiuni postale (Posta utalvány — Post-Anweisung.) Numele prenumerantului, al comunei, unde se află cu domiciliul, și eventual al poștei ultime se fie scrise bine, ca să se poată ceti.

Se atrage atențiunea on. domni abonați, al căror abonament se sfârșese cu ultima Septembrie 1887, să-și înnoiască abonamentul, pentru că altfel espeditura va fi silită a sista espedirea foaiei*).

Editura „Telegrafului Român“ în Sibiu.

* O înlesnire foarte mare în espedițiune se face prin lipirea unei fișii de adresă dela abonamentul ultim.

Sibiu, în 5 Octobrie.

Congresul kulturegylet-ului și-a ținut ședințele sale la Budapesta sub presiunea contelui Ludovic Tisza mai dălele trecute, și am comite o mare eroare, dacă nu ne-am ocupa și noi cu cele ce se petrec în jurul nostru. Puțin ne împoartă lucrurile formale, puțin și aceea că s'au aflat oratori, cari nu au lăsat să se discute lucruri politice în congres, puțin și de tot puțin, când neobositul secretariu al reuniunii din Cluș, pe la finea referadei sale și-a scos inelul de aur din deget și orologiu din busunariu, ca să le jertfească pe altariul culturii, toate acestea pentru noi sunt până la un punct lucruri, cari aparțin gustului, și dacă unii zeloși muncitori din via maghiarisării vor de aci încolo să fie fără inele și fără oroloage, rămâne o cestiune de gust.

Noi voim să ne ocupăm cu partea serioasă a lucrurilor petrecute în congres. Aci nu a fost opoziție, nu neînțelegeri, pentru că toți membrii congresului au fost pătunși unul ca unul de ideea, că în Ungaria societatea nu a făcut nimica sau de tot puțin, pentru de a se răspândi cultura între cetățeni. Deci întrunirea pusă pe aceste baze are îndreptățirea sa, și de tot bine ved maghiarii, că cu pasiunile lor cele cavaleresci perd averile, fără ca capitalul

perdut se-l poată substitui prin un capital mai prețios, prin adevărata cultură.

Dacă deci lucrul s'ar fi învârtit într'acolo, ca să se organizeze cât de multe societăți, cu scopul de a ajutama scoale, de a înființa biblioteci, de a protegia meseriile și industria de casă ori de se poate industria cea mare, atunci reuniunile de cultură ar face mare serviciu țerei, căci din ce se vor înmulți cetățenii cei culți, din ce nu vor mai fi ziduri despărțitoare între om și om, cei născuți și norocoși de a avea părinți conți și baroni vor fi prețuiți după serviciile, ce vor presta patriei și omenimei, ear nu ca aji puși în fruntea comitatelor și altor instituțiuni, ori să pricep la lucru ori ba, ori au calificațiunea recerută ori nu, — țeara a fost datoare să-și țină, să le dea posturi, ca se trăiască din sudoarea ei, ori merită această distincțiune ori ba.

Deci dăcem, că dacă aceste ar fi fost obiectele de predilecțiune cu cari s'ar fi ocupat membrii congresului, atunci nu ar fi fost om cu mintea la loc, care se nu vadă, că congresul vine să deslege o problemă socială, vine să vindece rele din era feudalismului și în fine vine să ridice pe cetățean la locul ce-i compete lui.

La o astfel de lucrare serioasă, am fi văduț pe români alătura cu maghiarii, am fi văduț pe cei dela schulverein și pe cei dela desființata Matica, și le ar fi stat de tot bine, ca umăr la umăr cu toții în înțelegere să vedem, că unde sunt mai multe lipse de potolit, unde e mai mare necazul, cari ținuturi sunt mai părăsite, cari locuitori sunt mai demoralizați, cari muncesc și se nisuesc pentru de a fi cetățeni folositori și cari nu, cari au lipsă de scoale, de biserici în cari să se roage lui Dăeu — și un astfel de congres de sigur ar fi meritat frumosul nume „congres de cultură pentru țeara ungurească.”

Le-a stat bine membrilor congresului igienic, când românul din Bucuresci și francezul din Paris, muscalul din Petropole să înțelegeau despre aceea ce clironomul nostru a numit „cel mai prețios capital este omul” și s'au înțeles, cum ar fi de a se afla căile și mijloacele, ca acest capital să se țină în întregitate, se facă progrese în spre bine, să se întărească și înmulțească tot cu indiviți harnici și capaci de a munci trupesce și sufletesce.

Nu voim să fim preocupați, recunoascem, că frații maghiari au lipsele lor speciale — dar acele lipse le avem și noi ca și ei, și încă în un grad cu mult mai mare — deci, ce era mai natural decât ca se vedem, că o recunosc aceasta, că și noi avem tot aceea îndreptățire de a ne întruni, de a ocroti limba noastră, de se poate de a ajutama scoalele noastre, de

a premia pe dascălii nostri, cari lucră și ei, muncesc și ei — și toate aceste pentru ca Ungaria se aibă cetățeni mai luminați ca până acum, oameni mai valoroși ca până când erau sub jugul feudal, oameni, cari se nu umble numai cu coasa și lopata, ci oameni cari să poată pune mâna și pe peană, oameni cari se-și însușească meseriile ca un isvor de avere națională, și recunoscând aceeașta, în ochii lumii congresul din Budapesta câștiga mult foarte mult.

Dar oamenii, — căci oameni au fost și cei din Budapesta — s'au pus pe un teren periculos, pe un teren, care nu e merit a răspândi cultura ci ura — între unii și aceiași cetățeni, ai unei și acelei țeri, ai țerei unguresci. Scim și recunoascem, că ungurii sunt mai avuți ca noi, scim că până la un grad oare-care și în câte o direcțiune au făcut progrese mai mari decât noi, și tocmai căci scim aceste, nu ne poate intra în minte, cum de tot ei, cari au și pânea și cuțitul în mână, strigă ca din gura șerpilor că maghiarismul e în pericol! Se poate una ca aceasta, când statul unguresc este, limba de sus până jos ungurească este, oficialii dela ministru până la cel din urmă pandur mai toți sau partea cea mai mare maghiari sunt, banii țerei, partea cea mai mare ei 'i folosesc, ei 'i votează cui vor și cum le place, se poate ca se fie maghiarismul în pericol?

Și dacă el este în pericol, cine este cel ce periclitează elementul maghiar, cine e, ce vrea se facă din maghiari sasi ori croați? Cine le stă în cale se nu aibă scoli și în ele să se propună numai unguresce, cine le stă în cale de a avea teatre unguresci, și tot ce servește spre a-i lumina și a-i face dacă vor și pot oameni, ca și cari mai culții să nu fie pe fața pământului.

Din toate plânsorile nici una, nici una chiar nu e adevărată, dar tot ce e adevărat este, că prea mulți sunt, cari ar voi să fie numai domni, să-și țină țeara, comuna și comitatul, fără lucru, eacă așa — de dragul sprâncenelor lor maghiare și nici la aceasta nu le stă nimene împotriva; tocmai așa se întâmplă de 20 de ani încoace și totuși vaetele lor sunt aji mai dese și mai teribile, ca nici odată.

Plângerile lor nu sunt motivate, elementul unguresc în Ardeal deși puțin, îi vedem pe toți domni, și pe românii cei mulți slugi acelor domni, le lucră pământul, le sapă viile, le fac drumuri, plătesc dări considerabile, plătesc percente la fonduri de pensiune pentru ampoliați dintre cari nici unul nu e român, susțin toate, dar toate instituțiunile cu sudoarea lor, una însă nu o fac, nu-și lasă limba și aici e buba — aici e răul, dar acest rău va fi permanent și le stăm buni fraților maghiari, că de

FOIȚA.

Documente pentru limbă și istoria.

(Urmare).

În Belgrad în 28 Iunie 1787 s'au început lucrarea visitației canonicesci.

270. **Belgrad oraș.** Protopopul Mihail Devai are singelie, popa Ioan Balint.

Protocolul circularilor are, dară nu deplin și a bisericei încă are. Are amândouă protocoale.

271. **Majeri Belgradului.** Popa Nicolae Ciată, nomestnic are singelie. Popa Nicolae Georgevici are singelie.

Protocolul bisericei are, așa și a circularilor.

272. **Acmar.** Popa Thoma Balasi are singelie și protocolul bisericei are, dară al circularilor n'au avut, i să poruncesce facerea.

NB. Aci lipsesce o foaie; după care întrerumpere urmează continuarea:

... tuturor domnilor posesorilor sei și așa s'au trimis la parochiile sale a merge. S'au dat în Belgrad, precum mai sus.

Protopopiatul Luncei.

S'au luat lucrarea aceasta 22/11 August 1787 pentru visitația canonicescă.

273. **Frauentorf** Popa Ilie Popovici are singelie dela mine.

Protocolul și de circulare și de botezați au avut.

274. **Nagy-Selk** sive **Saica mare.** Popa George Banciu are singelie dela mine.

Protocolul circularilor n'au avut, fără de toată porunca pentru aședarea sârbătorilor, eară protocolul celor botezați, cununați și al morților n'au avut.

275. **Siaica mică.** Popa Mihail Jenei are singelie dela mine.

Protocolul circularilor au avut până la sfârșitul August 1786, ear protocolul botezaților, cununaților și morților are.

276. **Kaltwasser** s'au **Hideg-Viz.** Popa Ioan Popovici are singelie dela episcopul Sofronie.

Protocolul circularilor dela anul 1783 încoace n'au scris, asemenea nici protocolul botezaților n'are.

277. **Borta** sive **Mihályfalva.** Popa Constantin Popovici are singelie dela episcopul Dionysie.

Protocolul circularilor dela anu 1783 încoace n'au scris; asemenea nici protocolul botezaților n'are.

278. **Egyerbek** s'au **Agârbici** filia **Sal** s'au **Sola.** Popa Mihail Popovici are singelie dela mine.

Protocolul circularilor au avut fără de toată porunca, ear protocolul botezaților, cununaților și morților are.

279. **Hárság.** Popa Nestor Bonta are singelie dela episcopu Sofronie și dela Bif vicarășul.

Protocolul circularilor are și de cel al botezaților și cununaților și morților are însemnări între hârtii, dar la protocol nimic n'au fost așezat.

280. **Sz.-Sebesdorf.**

281. **Tapu** sive **Apesdorf.** Popa Ilie Deacă.

Protocolul circularilor are, dară într'ensul s'au aflat până la anul 1783 poruncile scrise, și

